

Milan Hes

Dandy nezná lásky k ženě

TRAGICKÉ PŘÍBĚHY
ČESKÝCH DEKADENTŮ

MAK
ČESKÝ ÚSTŘEDNÍ
KNIHOVNA

EDICE
E
MAGNETKA

NAVLÁDILNÁ
EROKA

Milan Hes

Dandy nezná lásky k ženě

TRAGICKÉ PŘÍBĚHY ČESKÝCH DEKADENTŮ

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA

Ediční rada Edice Magnetka:

Prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK Praha, Technická univerzita Liberec)

Doc. PhDr. Jan Halada, Csc. (FSV UK Praha, Institut komunikačních studií)

Prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (FF UJEP Ústí nad Labem)

PhDr. Miloslav Martinek, CSc.

JUDr. František Čermák

Copyright © Milan Hes, 2017

Cover Art © Vladimír Pfeifer, 2017

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, 2017

ISBN 978-80-7557-351-3 (pdf)

Obsah

MÍSTO ÚVODU	9
KAPITOLA PRVNÍ Muži	11
KAPITOLA DRUHÁ Ženy	43
KAPITOLA TŘETÍ Smrt	81
MÍSTO ZÁVĚRU	115
VÝBĚR Z DOPORUČENÉ LITERATURY	117
O AUTOROVÍ	118

„V žádném umělci není nikdy nic morbidního. Umělec smí vyslovit všechno.“

OSCAR WILDE, *OBRAZ DORIANA GRAYE*.

„Ano, konvence: ty jsou světlejší než všechny tradice, nedotknutelnější než všechny zákony – to je sacrasanctum davu, to je ten okov, který jej drží v mezích, bič, který drží stádo pohromadě, činí je krotkým a učí je býti obecně užitečným, povolným, nápomocným.“

ARNOŠT PROCHÁZKA, *IMORALITA V UMĚNÍ*.

„Proto také bude vždy umělec nenáviděn davem, že nejde s ním, že mu neslouží. Bude nenáviděn lůzou, že se zavírá v svůj nepřístupný palác, ale toho, ať nedbá.“

JIRÍ KARÁSEK ZE LVOVIC, *SOCIÁLNÍ UŽITEČNOST UMĚNÍ*

Místo úvodu

Koho bohové milují, ten zemře mladý. Arthur Breisky, dekadent a dandy, odešel z tohoto světa v noci z 10. na 11. července 1910. Mnozí neuvěřili, někteří pátrali v literárním světě Ameriky dál, aby vykřesali jiskru naděje. Snad ten tajuplný Bruno Traven, literární rebel a dobrodruh, jenž píše své podmanivé romány z indiánského prostředí je český spisovatel Breisky? Byl by to veletoč přímo monstrózní. Individualista Breisky se ve vzdálené Americe změnil na kritika kapitalismu a bojovníka za práva deklasovaných a zotročených. Tajemný revolucionář na scéně! V případě Breiského, mistra mystifikací, nešlo vyloučit vůbec nic.

V Čechách sřezil Breiského odkaz jeho přítel Jarmil Krecar z Růžokvětu, dekadentní básník, bibliofil a erotoman. Zažili spolu leccos zajímavého, potkali mnoho krásných dívek a připravili k vydání nejednu zajímavou knihu. Ještě více jejich snů však zůstalo nenaplněno. Zatímco Arthur Breisky před tajemným odchodem z Čech hledal spásu vlastní duše u inteligentní a půvabné mladé ženy Boženy Dapociové, osudové životní lásky, Jarmil Krecar s požitkem lovce sbíral trofeje dalších a dalších milenek. Vzájemně si tehdy pomoci nedokázali.

Vydejme se zpět proti proudu času. Zšeřelou ulicí vedoucí od gotického kostela sv. Gotharda vzhůru na slánské náměstí jdou dva mlčenliví chodci. Připomínají šlechtice. Vzezřením, důstojností, vším. Mladí muži nijak neskrývají potěšení, když se doslechnou, že o nich ve městě hovoří jako o bohémech. Mají vlasy delší, než je obvyklé, na sobě perfektně padnoucí oblečení podle nejnovější anglické módy. Život je pro ně literárním příběhem, jenž má vysokou estetickou hodnotu. Literaturu ztotožňují s lidstvem.

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století v době fantastických eskamotází, stoických gest, odmítání průměrnosti, duševních abnormalit, předstíraného i skutečného šílenství, sexuální

perverze, narcismu, rafinovanosti, mystifikací, vznešené výřečnosti, melancholie, egoismu, estetických ideálů, umění pro umění, domnělých či skutečných rájů, okultismu, opěvování smrti, prodejné i romantické lásky, náš příběh začíná...

Muži

*„Účelem umění je připravovat podmaňující,
vždycky nové a nepředvídané dojmy,
intenzívnější oněch, které o nás vyvolá život.“*

ARTHUR BREISKY

DĚTSTVÍ ČESKÉHO WILDA

Arthur Breisky (v matrice uveden jako Arthur Vincenc Josef Breiský) se narodil Jindřichu Breiskému a Boženě Pörtlové ve čtvrtek 14. května 1885. Rodina c. k. finančního úředníka tehdy žila v Roudnici nad Labem, kde také o dva roky později Arthurovy rodiče uzavřeli sňatek. V Roudnici však Breiského rodina nepobyla dlouho. Otec jako naddozorce a posléze (vrchní) komisař finanční stráže měnil často působiště. Nejprve se všichni za otcem stěhovali do Vysokého Mýta, poté do Prahy, kde Arthur začal navštěvovat obecnou školu.

Ve školním roce 1896/1897 se stal studentem malostranské reálky. Na počátky Arthurových studií později vzpomínal jeho bratr Rudolf: „Nešťastná volba. Arthur měl neobyčejné nadání pro humanitní předměty – předměty reálné ho naprosto nezajímaly. Zajímaly ho cizí jazyky a studoval soukromě latinu a řečtinu.“

V roce 1898 byl otec Arthura Breiského opět služebně přeložen a rodina se znovu stěhovala, tentokrát na Českou Sibiř do Votic. Po rodinné poradě však padlo rozhodnutí, aby Arthur raději zůstal v Praze sám a se vši pečlivostí se dále věnoval středoškolským povinnostem. Třináctiletý chlapec „těžce nesl vzdálenost od domova a s pláčem se loučil vždy po svátcích při odjezdu do Prahy,“ vzpomínala s odstupem několika desetiletí Breiského sestra Marie.

Z Votic záhy odjeli. Služební povinnosti přivedly Jindřicha Breiského do Slaného, kde rodina zůstane natrvalo. Mladý Arthur

nadále přebýval v Praze, kde se velmi trápil. Jeho strasti nebraly konce. Spíše se stupňovaly, když v roce 1899 vážně onemocněl tyfem. Bojoval o život, ale naštěstí se uzdravil. Nemoc změnila názor rodičů, kteří k mladíkově radosti rozhodli, že se již do hlavního města království nevrátí.

Ve studiích měl pokračovat v Lounech, které byly blíže novému domovu a kam také existovalo snadnější dopravní spojení. Ve Slaném na konci 19. století podobný typ školy neexistoval a tak v září 1899 nastoupil do kvarty lounské reálky. Přes týden Arthur pobýval v městě nad Ohří, ale na víkendy se vracel vlakem domů. Byl nejstarší ze šesti dětí, měl bratry Rudolfa, Jindřicha, Evžena a Viktora a sestru Marii. Na čilý rodinný ruch se vždy těšil, protože spolu všichni vycházeli velmi dobře. Ve Slaném měl hřejivé rodinné zázemí, v Lounech literárně a lidsky dospíval. Zatím netušil, že v městě nad Ohří na něj čeká osudové setkání...

LÁSKA JSI TY

V Lounech se na podzim roku 1902 během tanečního kurzu sedmnáctiletý septimán Arthur Breisky seznámil s o rok starší Boženou Dapociovou (1884–1959), osudovou ženou svého života! „V páté taneční hodině se objevil vážný student. S nikým netančil, po celý čas se díval na mne, až před koncem se rozběhl ke mně. Chce se prý se mnou seznámit. A zda je pravdou, že píše básně. (...) Začala nová epocha mého života,“ zapsala do deníku Boženka. Během následujících tanečních lekcí Breiskému půjčila dvě své básně vyjadřující poetickou náladu. Setkaly se dvě bytosti milující literaturu a umění. Arthur se již před časem doslechl, že půvabná dívka je neméně nadanou zpěvačkou a malířkou.

Zrodilo se pouto, které poznamenalo do konce života oba mladé lidi. Láska, jež jako divoká růže obepnula nekonečný a stále znovu objevovaný svět literatury. „Chodívali jsme parkem a po lukách stále spolu a jeho kolegové nám říkali Dante a Beatrice. Jeho osobou přibyl mi učitel světové literatury, vědoucí a přísný. Tenkrát jsem hodně psala, hodně četla a z četby jsem musela vyvodit kritiku a názor na knihu.“

Silný citový vztah, kterým k sobě mladí lidé zahořeli, brzy přerostl v hlubokou lásku. Breisky byl v hovoru většinou vážný,

odlišoval se názory i vědomostmi od vrstevníků, které Boženka doposud znala. Jinak sedával za stolem, jinak pozoroval své okolí. Zatímco Boženka se dříve divoce smála a rozpustile bavila, po seznámení s Arthurem se změnila. Začala být mlčenlivější, přemýšlivější, jakoby stále zahloubaná do svého nitra. Nemohla si pomoci, ale stále na Arthura myslela. Přemýšlela, zda přijde zase do tanečních hodin, jestli si vyžádá bílý květ z jejích vlasů, zda pochválí některou její větu nebo pohaní její povrchní smích.

Ačkoliv Boženka Dapéciová tušila, že není Arthurovi lhostejná, velmi ji rozrušilo úhledným rukopisem napsané vyznání, které jí Breisky na miniaturním lístku vtiskl 4. prosince 1902 během tance do dlaně. Současně ji poprosil, aby si psaní přečetla až večer po návratu domů. Breisky byl příliš hrdý a uzavřený, aby své city vyjevil Božence přímo. Psaníčko, jež pro jeho autora začínalo příznačně citátem spisovatele Joséphina Péladana *Žena usmrcuje Muže*, obsahovalo vyznání lásky, vlastní literární a filosofickou konfesi i požadavek na obdivovanou Boženku o jasnou odpověď: „Mé dny plynuly jednotvárně. Tak šedé byly a tak bezradostné. Plul jsem jimi sám a sám zoufalý Nudou a Všedností. Má duše to byla, která byla nespokojena tím prázdným životem a nemohla najít v něm život, dle svých snů, uzavřela se v sebe.

Vytkl jsem si Cíl. Cíl, k němuž vede strmá cesta plná úskalí a skrytých nebezpečí. A řekl jsem si: buď dojdeš a dosáhneš toho, co chceš a budeš Velikým, anebo padneš, zhyneš a bude ti lépe, než by ses měl plaziti jako tuctový člověk tímto životem. Neboť duše má se hrozí Prostředností. A půjdu k tomu cíli silou drtivou. Neohlížeje se ani vpravo, ani vlevo. Nedbaje úšklebků lidských, ni bolestí a utrpení těch, kteříž mnou budou strženi. Buďte tvrdí! řekl Nietzsche.

Tu poznal jsem Tebe. Dívku, Ženu! Věř, cítil jsem Strach, jakýsi neuvědomělý, instinktivní strach před Ženou. Proto jsem se vždy tak úzkostlivě vyhýbal její společnosti, cítil jsem, že by mohla být mým prvním úskalím. (...) Ač jsem se bránil, přece jsem neodolal touze s Tebou se seznámiti. Slyš, jak ohlušil jsem své svědomí! – Jak jsem slabý! Řekl jsem si: promluvíš s ní, poznáš, že to hezká loutka, a nabudeš zase klidu. Ale mýlil jsem se...

Když tak večer sedám k práci, dříve tak milované, cítím, že nemohu své myšlenky soustřediti. Kdykoliv po delší námaze utvořím

si logický řetězec myšlenek, zamyslím se a vidím v dýmu papirosy – Tvé oči... Je po práci. Nemohu vážně mysliti, neboť jsem nepokojný, neklidný.

Musím tomu učiniti konec. – Nebo mám již teď opustiti svou dráhu, protože jsem se setkal s dívkou, která mne snad nechápe, které snad nic neznamenám? Klid potřebuji a ten mohu nabýti pouze dvěma případy.

Buď mne chápeš, a pak nepochybuji, že mne máš ráda a půjdeme spolu, anebo ne, pak přerušíme svoje styky vůbec. Několik dní v tomto druhém případě ztratím, ale přece se zase vzpamatuji a budu moci pracovati dále. Odpověz upřímně pouhým slovem.

Pakliže dojde k případu druhému, uschovej si tento list v upomínku na duši buď Velikou, anebo Nešťastnou.“

Arthur se již delší čas zajímal o literaturu, byl básnický nadaný a dychtil stát se spisovatelem. Toužil uniknout z jednotvárnosti měšťáckého života, chtěl kráčet po stopách prokletých básníků Charlese Baudelaira, Paula Verlaina a dalších. Byl magicky přitahován estetikou dandyho Oskara Wilda, vnitřně souzněl s progresivním duchem českého kulturního časopisu *Moderní revue*, který od prvního čísla, jež se k čtenářům dostalo 8. října 1894, ruku v ruce připravovali básníci Arnošt Procházka a Jiří Karásek ze Lvovic. Pražskému periodiku byly hlavními vzory francouzské časopisy *Mercure de France* a *Le Décadent*.

Moderní revue přinášela literární, výtvarné a hudební kritiky. Později přibýly filosofické eseje, reflexe společenskovedních témat i aktuálních politických otázek. Redakce dbala, aby nedílnou součástí jednotlivých čísel byly překlady moderních světových autorů (například Oscara Wilda, Jorise Karla Huysmanse, Stanisława Przybyszewského, Friedricha Nietzscheho) i mladých českých spisovatelů převážně dekadentně-symbolistického ražení (jakými byli Karel Hlaváček, Otokar Březina, Jiří Karásek ze Lvovic aj.) Z výtvarníků s redakcí od počátku spolupracovali František Kobliha a Karel Hlaváček. Podporu brzy vyjádřili mnozí další. Mezi nimi Jan Štursa, František Bílek nebo Zdenka Braunerová.

Breisky četl všechny významné evropské dekadenty, sledoval německou iracionalistickou filosofii Arthura Schopenhauera

a Friedricha Nietzscheho, miloval symbolisty, pilně se učil cizím jazykům, a již jako středoškolský student překládal z francouzštiny, angličtiny a občas i z němčiny. Navenek opovrhoval společenským řádem. S velkou chutí demonstrativně revoltoval proti konvenčnímu životu. Inspirací v protestu mu byl dobový individualistický anarchismus básníka Stanislava Kostky Neumanna.

Miloval psané slovo, ale bláznivě se zadíval do hlubokých Boženčiných očí. Prožíval zmatečný stav, se kterým si nevěděl rady. Obával se, zda je schopen spolužití s milovanou literaturou i láskou skutečnou. Než poznal Boženku, žil Arthur jako mlčenlivý samotář. Hovořil s lidmi jen z nutnosti, možná s jistou povýšeností nad povrchními starostmi okolí. I po seznámení s Boženkou, těžce snášel třetí osobu, která se do jejich rozhovoru vmísila. Většinou zmlkl a oslovil svou Bóžu až, když zůstali opět sami.

Božena Dapciová na Breiského vyznání zareagovala vstřícně a dala mu své ano. Obdivovatelé inteligentní dívky měli smůlu. Když do Boženina života vstoupil Arthur, přestali ostatní existovat. Ty tam byly vzpomínky na první ryze platonickou lásku, kterou jako patnáctiletá prožila v severočeském Duchcově s místním mladíkem Švarcem. Zapomenut zůstal student výtvarné akademie Vladislav Röhling, s nímž se Dapciová poznala 2. června 1900 v Litomyšli na svatbě sestřenice Ely Vejrychové s Maxem Švabinským. Röhling začal Boženě zasílat ručně malované pohlednice s milostnými vyznáními a básněmi. Po nástupu Dapciové do tanečních hodin jejich vzájemná komunikace ochladla. Odmítaný Röhling intuitivně vycítil, že se něco děje a za krásnou Dapciovou přijel do Loun, ale ona před ním uprchla do Solopysk, kde se schovala u známých.

Boženka Dapciová se stala pro Breiského zdrojem literární inspirace, radosti ze života, duševní posilou a útěchou, ale rovněž vřídlem melancholického smutku, jenž provázel okamžiky odloučení, když zamilovaná dvojice nemohla být na konci týdne spolu. Boženka, která byla ze zdravotních důvodů odkázána na samostudium a domácí výuku, získala v osobě svého obdivovatele sečtělého, inteligentního druha a svým způsobem i učitele světové literatury, který nikdy neváhal, aby se s milovanou „Beatrice“ o své dojmy z četby podělil. Původně Boženčina matka

plánovala pro svou dceru studium učitelství, po vyšetření rodinným lékařem však Boženka musela přestat do školy docházet. Předpokládalo se, že po otci trpí vrozenou srdeční vadou. Rovněž jí měla být diagnostikována chudokrevnost a celkově slabá tělesná stavba.

Byť byl Arthur o rok mladší než jeho vyvolená, dokázal být v literárních rozmluvách na Boženku velmi náročný. Připomínal prošeďivělého profesora, jenž nehodlá nedostatky ve znalostech za žádných okolností jen tak přejít. Arthur si přál vědět, jestli jeho milovaná uložené pasáže přečetla. Důsledně zkoumal, zda nad nimi přemýšlela. Bóža na jeho hru přistoupila a jejich vztah více než randění dvou mladých lidí připomínal literární nebo filosofický seminář. „Bylo to hodně těžké pro šestnáctiletou dívku. Někdy dopadla kritika tak, že řekl ironicky: „Naše babička to taky tak řekla,““ vzpomínala s odstupem několika desetiletí ve vlastním životopisu Božena Dapeciová.

Na schůzku s Boženkou přicházel Arthur s několika knihami v podpaží. Bez mlčenlivých svědků jejich lásky by milostné dostaveníčko nebylo vůbec možné. Bóža nesla v kabelce svou báseň nebo posudek na knihu, kterou od Arthura před nedávnem obdržela k povinnému prostudování. Arthur Boženě s nadšením předčítal Verlaina. Recitoval procítěným hlasem. Boženka později vzpomínala, jak jim oběma bylo po přečtení veršů francouzského básníka teskno.

Nejraději vyráželi do přírody v blízkosti města. Když se nevěnovali literárnímu vesmíru, dokázali jít vedle sebe dlouhé minuty klidně mlčky. Jen tak beze slov. Přesto jim bylo krásně. Vypouštět z úst slova pro zábavu, pro zahnání dlouhé chvíle nechtěli a vlastně ani nedokázali. Chodívali k mostu přes Ohři, do parku nebo Pod Šance, jindy dále až k vyvýšeninám Středohoří.

Mladí lidé nediskutovali pouze o cizí tvorbě, ale stále častěji snili o práci vlastní. Sprádali literární vize. V nadšených plánech do budoucna (Arthur) říkal: „Budeme společně vždy psát jednu knížku, já ta místa filozofie a rozumu a vy ta lyrická. Překládali jsme spolu sbírku německých básní (*Adagio stiller Abende* od Camilla Hoffmanna). Ostatní svět šel kolem mne. Maminka trnula hrůzou, koho jsem si to oblíbila.“ Když se Arthur s Boženkou

nemohli náhodou v Lounech sejít, vyměňovali si alespoň dopisy, v nichž Breisky seznamoval Dapeciovou s postupem literárního samostudia.

NA STRUNÁCH LÁSKY

Vztah s nekonformním mladistvým intelektuálem s nervozitou pozorovala Boženčina matka Marie Dapeciová (roz. Frenzlová), vdova po účetním okresní záložny. Těžko jí to mít za zlé. Po 5. červnu 1888, když předčasně zemřel její manžel Čeněk, zbyla na výchovu dětí sama. Po smrti živitele se rodina dostala do vážné situace. Peněz měli málo, vdovský důchod byl nízký. Domácnost se musela uskromnit. Rodina se přestěhovala z prostorného domu v ulici Na Valích do podstatně menšího příbytku v Šatlavské ulici. Aby si ženská domácnost do rozpočtu přilepšila, brala k sobě na byt přespolní žákyně měšťanské školy. Většinou šlo o dívky z okolních německých obcí, které se chtěly v Lounech naučit česky.

Božena Dapeciová se narodila 15. listopadu 1884 v Lounech jako nejmladší z pěti sourozenců. Podle všeho byla nejvíce rozmazlovaná. Kromě rodinných příslušníků se jí věnovala chůva Anička. Už jako malá ráda zpívala, sledovala divadelní představení, na měšťanské škole se začalo projevovat její výtvarné i literární nadání. Vypadalo to, že po absolvování učitelského ústavu bude moci svůj talent využít v praxi. Víme však o tom, že pro domnělou zdravotní nezpůsobilost jí byla další studia zakázána. Dívka tím utrpěla i získala zároveň. Těžila z volnosti, kterou jí tento stav přinášel. Soukromé vyučování, jež jí sestra Emilie platila, nenahradilo plánované studium. Zásadním partnerem v jejím dalším intelektuálním růstu se od podzimu 1902 stal Arthur Breisky.

Nešlo jen o krásné umění. Boženina matka vůbec netušila, že Arthur dívku svého srdce neovlivňoval jen v otázkách literatury, ale snažil se působit i na dívčin světonázor. Božena Dapeciová k tomu poznamenává: „A to nevěděla, že mě seznámil s několika anarchisty, jako byl Pinkava a Groschup, kteří mne i s ním přemlouvali, abych vystoupila z církve. Hlásali volnou lásku, řečnění k masám. Slíbila jsem, že půjdu řečnit do restaurace Na Střelnici

a do Lázní, ale co budu mluvit a jak vše doma zařídím, to jsem nevěděla. Pro mne bylo všechno, co (Arthur) řekl, evangeliem Štěstí, že to byl jinak tak čistý, charakterní hoch. Měl na mne takový vliv, že kdyby mi byl dal dýku do ruky a poslal mne vraždit, byla bych šla.“

Breiskému se nelíbilo, když z Dapeciové promlouvala měšťácká dívka. Jakási připomínka minulosti, které se měla Bóža urychleně zbavit! Po vzoru bohéma S. K. Neumanna provokoval Arthur Breisky lounské občany rudým pásem, který si ovazoval místo vesty. Anarchistické ideje na přelomu devatenáctého a dvacátého století oslovovaly tehdy kdekoho, od dělníků, studentů až po dekadentní literáty.

Arthur si často pročítal *Úvahy o anarchii*, jež vyšly v *Moderní revui* v roce 1896. Šlo o jeden z prvních textů, který umožnil českým čtenářům se hlouběji s tehdy módním a relativně vlivným politickým postojem, seznámit. Z francouzského originálu, jehož autorem byl Adolphe Retté, jej přeložil neformální vůdce českých dekadentů Arnošt Procházka: „Slovo anarchie znamená negaci autority. – Anarchie zahrnuje tedy zrušení všeho nátlaku a následovně všeho zákona, vnuceného jménem nějakého principu, nějaké tradice nebo nějakého zájmu. Ale kdyby anarchie neobsahovala než tyto negace, byla by neplodnou a odsouzenou k nicotě.“

Anarchista vidí výše. Dí: „Jediná autorita, již požaduji, jest autorita mne samého nad mnou samým; jediné právo, totiž ukojiti svobodně mé potřeby a vyvíjeti svobodně mé úkony; jediná povinnost, již uznávám: nečiniti jinému, čeho bych nechtěl, aby činil mně.“

Jako typický buřič byl Breisky nespokojen se stavem společnosti a 20. března 1903 své milované sliboval: „Prozatím musím být tich, za dva měsíce však ukážu těm hloupým, tupým a ve své podlosti i nečistotě mravokárným maloměstským buržoům, kdo je to Breisky. Pak s tím zatočím, ukážu jim jejich hnisavé rány, jejich hloupost a pokrytectví. Zatím jen brousím drápy.“ Bylo evidentní, že Breisky se těší, až složí maturitní zkoušku, po které by všem těm buržoům, měšťákům a otrokům konvencí ukázal, co si o nich doopravdy myslí.

Božena Dapciiová to s nekonformně naladěným mladíkem neměla vůbec snadné. Arthur po ní opakovaně žádal, aby se rozešla se světem, v němž vyrostla a který jako dospívající dívka znala. Skutečně na jeho popud jednou v neděli promluvila k manželkám a družkám dělníků, aby je ve věcech ženských práv povzbuzovala k větší sebedůvěře a uplatnění.

Občas Breisky Dapciiové vyčítal, že duševně neroste, že ji nedokáže povznést ke svým ideálům. Dokonce se s Boženkou v listu z 25. dubna 1903 rozcházel: „Mám jeden takový veliký Ideál, Ideál lásky. Láska, která je podobná lásce každého průměrného člověka, každého kočího, každého úředníka, odpuzuje mne již touto podobností. Nebyla i naše takovou? Bylo v ní mnoho tak šosácky upjatého, byla tak krotká, tak plná ohledů, tak... Ne, takový nebyl můj Ideál lásky, k takovému prostřednímu citu se nechci sjednotit.

Chci a toužím po lásce veliké, silné a prudké, po lásce, která zotročuje bytosti, která plane v pohledech, která přenáší a přelévá duše, po lásce, která dovede se povznést nad okolí, po lásce, která neřídí se žádnými ohledy.

A taková naše láska nebyla; shledav ve Vaší bytosti duši neobyčejně jemnou a oddanou, srdce hluboké a přístupné nejjemnějším záchvěvům, pojal jsem pevnou vůli Vás zformovati, Vás učiniti nejen svou, ale učiniti Vás i hodnou svého splynutí s Vámi. Napínal jsem všechny své síly, ale pozbýval jsem stále víc a více naděje, víte, jak mne ta tucha budoucího zklamání trýznila, víte, jak excesivním výbuchům, tak bolestně potlačovaným, jsem přece podléhal.

Chtěl jsem stručně jedno: Vás, kterou jsem miloval a miluji ještě dnes, povznést k sobě, abychom šli životem spolu, spojení, silní, vysmívající se urážkám reality a v krásné harmonii duší a srdcí lehčeji nesli životní rány. Ale to učiniti nedovedu; mohl bych tedy pouze jedno: snížit se k Vám, přizpůsobiti se Vám a to nemohu a nechci.“

Boženku dopis těžce ranil. Arthur kolísal mezi dvěma póly. Toužil po literárním úspěchu a obával se všeho, co by mu mohlo v dosažení vysněného cíle zabránit. Nechtěl se nechat zastavit nikým a ničím. Rodiči, profesory, měšťáky. Neohlížel se na nic, nebral

ohledy. Jednou dokonce Božence řekl, že literaturu miluje mnohem více než ji. Brzy se však omluvil a vzal svá slova zpět, aby plánovali společnou budoucnost.

Za zmiňovaným dopisem z 25. dubna již dalšího dne putoval jiný: „Moje nejdražší Bóžo! Teprve teď dovedu pochopiti hloubku Tvého utrpení, má nejdražší, teprve teď cítím tak bolestně intenzivně, jak jsem byl k Tobě nevděčným a ukrutným. Teprve teď po úplně probdělé noci, již jsem proběhal zpocen, rozeštván a mravně úplně zničen, pociťuji nekonečnost muk uražené lásky.

Prosím Tebe důtklivě, Bóžo, odpusť mi, zapomeň na moji ukrutnost a měj mne ráda, jak jsi mne vždycky mívala, a nepřerušuj se mnou styků! Pevně jsem si umínil nikdy více Ti ani slůvkem neublížit, nikdy, protože si Tebe teprve teď dovedu náležitě vážiti. Bóžo, jak směšně jsem mluvil, když jsem Ti řekl, že literaturu miluji více než Tebe! Věř, nic a nikoho nemiluji tolik, ale Tebe miluji mnohem více, neboť bez Tvé lásky ztratil bych ke všemu chuť.

Co jsem se Ti navyčítal, že se k Tobě snižuji, že nejsi taková, jaká bys měla být, že se k Tobě musím snížiti! Prosím Tě, nevěř tomu; taková, jaká jsi, tak dobrá a šlechetná, ale zároveň i tak hrdá a silná, jako jsi se projevila býti včera, jsi mi něčím tak drahým, co mi nic nahraditi nemůže.“

Není divu, že občas trpívала Božena Dapociova pocitem, že již dále nemůže s Arthurem ve vztahu pokračovat. Několikrát přerušila komplikovaný vztah, zapomněla, ale pak znovu šla za svým osudovým mužem. Arthur ovládl celou její bytost, láska k němu přehlušila vše, co dosud zažila.

ZABILI JSTE HO!

S revoltou, tak typickou pro mladé literáty přelomu století, je spjat i Breiského křest tiskařskou černí. Úspěšně, byť z pochopitelných důvodů skryt před zraky veřejnosti, jím prošel 24. března 1903, když nechal uveřejnit pod značkou Bič v lounském sociálnědemokratickém týdeníku *Stráž na Oharce* nekrolog nad kolegou, sextánem Josefem Sůvou. Nemajetný sirotek zemřel 18. března 1903 a Breisky v kriticky laděném článku označil za viníky jeho smrti některé členy učitelského sboru lounské školy.

Sůva byl nadaný žák, kterému studium umožnila péče ze strany Spolku pro podporování chudých studujících. Životem těžce zkoušený Josef Sůva, odkázaný pouze na nevelké příjmy z doučování, které mladším studentům ochotně poskytoval, byl totiž spatřen v tanečním kurzu, ačkoli disponoval trvalým osvobozením z hodin tělesné výchovy. Sextán Sůva se musel podrobit několika hodinovému školnímu vězení, a navíc mu byla po pedagogické konferenci snížena známka z chování. Neduživý mladík trest neunesl a zhroutil se.

O rok starší spolužák Arthur Breisky k celé záležitosti mimo jiné napsal: „Byl mu hned bezohledně také vyměřen trest a sice: trest karcerem, špatná známka z mravů a zrušeno osvobození od školního platu!!! Jisto jest, že rozsudek ten zasadil Sůvovi ránu, že téměř nejedl – ani nespál. A byl-li dědičnou chorobou a přepracováním i nedostatečnou výživou již dříve nemocen, toto jistě mu dodalo. Zemřel ubožák v lounské nemocnici rychlými souchotinami...“

Dotčený profesor, který nemajetného Sůvu odsoudil k existencním potížím, samozřejmě po autorovi článku pátral. Bylo víc než jasné, že jde o žáka lounské reálky. Breisky mezitím stačil upravený text zaslat ještě do *Studentských směrů*. Uveřejněním případu ignoroval Breisky disciplinární řád vzdělávacího ústavu. Ocitl se sice v podezření, ale nic mu dokázat nemohli. Nejen, že se pomstil za spolužáka, ale také získal ještě větší obdiv Boženky.

ZKOUŠKA DOSPĚLOSTI

Nadešlo jaro 1903 a s ním i Breiského povinnost složit závěrečnou maturitní zkoušku. Častých schůzek s Boženkou si nemohli nevšimnout vyučující. Pokládali za nepřípustné, aby student, který se má připravovat na maturitní zkoušku, tak trávil svůj volný čas. V květnu ho potrestali desetihodinovým karcerem. Arthur se své milované raději nesvěřil. Více než neoblíbené matematice se Arthur věnoval poezii a literatuře vůbec. Po nocích četl, psal své první kritiky a připravoval literární večery pro spolužáky. Přednáška o francouzských romanticích, kterou Breisky uspořádal v nevhodném prostředí lounského hostince Daliborka, byla důvodem, proč byl 4. června 1903 vyslýchán školní komisí. Hrozil trest nejvyšší. Vyloučení ze studia!

Z výpovědi „viníka“ před vyšetřovateli se dochoval zápis: „Scházel jsem se s některými studenty vyššího gymnázia slánského a s některými akademiky z univerzity. Mívali jsme přednášky a rozhovory z oboru literatury. Bývalo to v bytě gymnazijního studenta slánského (6. třídy). Měl jsem tam též takovou přednášku o francouzských romanticích, zvláště Hugovi, v tom užším domácím přátelském kroužku. Naši studenti se doslechli o této mé přednášce, přáli si ji též slyšet a vyzvali mne, abych jim tu přednášku přednesl v Daliborce. Bylo jich několik, nevzpomínám, již kteří. V Daliborce proto, poněvadž bylo to v zimě, nemohli jsme v přírodě čas trávit a nebylo vhodného soukromého bytu. Šlo se nahoru do prázdné místnosti v tom mínění, že to není hospoda.“

Členy vyšetřovací komise nezajímalo pouze místo, kde byla literární sešlost uspořádána, ale z Breiského se snažili dostat co nejvíce informací o podezřelých účastnících akce. Strach z politického radikalismu otrásl i takovým maloměstem, jako byly nenápadné Louny: „Pinkava není socialista ve špatném slova smyslu, jemu se jedná o vzdělávání sobě rovných, totiž dělníků. Pinkava čte většinou krásnou literaturu, ač má k tomu málo času, poněvadž má mnoho řezbářské práce. Půjčil jsem mu Shakespeara. Groschup (abiturient lounské reálky) upozornil na Pinkavu, že začal studovat, ale otec mu zemřel, rodina upadla v bídu, musil se studií vzdát. A protože když studoval, hodně četl, přenesl si tu zálibu i do dělnického života. Je povahy pasivní, jest dobrý, ale nešťastný, protože musil odejít ze studií, což si nahrazuje pouze četbou.

Groschup není socialista. V Praze se pěstují nyní studentsko-dělnické styky. Loni, když byl v septimě, mluvíval s dělníky, poněvadž je má v krámě. Spálenka nemá špatné názory, ale je popleten moderní četbou, zaběhlý do čtené poezie, již se dal ohlušit. Pinkava jest uzavřený. Mezi studenty nedává politické smýšlení najevo. Oni neměli znalost nejzákladnějších politických věcí. O politice nebylo nikdy řeči...”

Arthur vyloučen ze studia nebyl a za necelé tři týdny mohl předstoupit před zkušební komisi. Maturita platila na přelomu předminulého a minulého století za zkoušku nejen prestižní, ale